

Sygn. akt I USK 151/22

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania małoletnich Z. F. i P. F. reprezentowanych przez przedstawiciela ustawowego matkę M. F. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Łodzi o datę przyznania renty rodzinnej z ubezpieczenia wypadkowego, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 15 marca 2023 r., skargi kasacyjnej odwołujących się od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10 stycznia 2022 r., sygn. akt III AUz 187/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 22 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Łodzi odrzucił odwołanie M. F., działającej w imieniu Z. F. i P. F., od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Łodzi z dnia 18 marca 2020 r. Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 18 marca 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Łodzi, po rozpatrzeniu wniosku M. F. z dnia 6 grudnia 2019 r., przyznał rentę rodzinną od dnia 1 grudnia 2019 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Organ rentowy decyzję, wraz z pouczeniem o możliwości złożenia odwołania w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji, przekazał do wysłania M. F. w dniu 19 marca 2020 r. M. F. decyzję otrzymała z chwilą rozpoczęcia się pandemii koronawirusa w Polsce. M. F., przy pomocy profesjonalnego pełnomocnika, w dniu 8 marca 2021 r. złożyła odwołanie od powyższej decyzji, wnosząc m.in. o jego

rozpoznanie, pomimo złożenia odwołania z uchybieniem ustawowego terminu. Wyjaśniła, że przekroczenie terminu nie jest nadmierne i nastąpiło z przyczyn niezależnych od odwołujących się, które są osobami małoletnimi, a działająca w ich imieniu M. F., wychowując dwójkę małoletnich córek w czasie trwającej pandemii koronawirusa, nie miała możliwości zlecenia prowadzenia sprawy profesjonalnemu pełnomocnikowi. Sąd Okręgowy, cytując treść art. 477⁹ § 1 i 3 k.p.c. uznał, że odwołanie jest spóźnione i jako takie podlega odrzuceniu. Zostało ono bowiem bezspornie złożone z kilkunastomiesięcznym przekroczeniem terminu do jego złożenia, zaś strona nie przedstawiła żadnych okoliczności uzasadniających, że przekroczenie terminu było przez nią niezawinione.

Po rozpoznaniu zażalenia Z. F. i P. F., reprezentowanych przez przedstawiciela ustawowego M. F., na postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 22 czerwca 2021 r., Sąd Apelacyjny w Łodzi, postanowieniem z dnia 10 stycznia 2022 r., oddalił zażalenie. Sąd Apelacyjny w pełni podzielił konstatację Sądu Okręgowego, iż przekroczenie terminu nie nastąpiło z przyczyn niezależnych od M. F. lecz przeciwnie, wynikało z braku dbałości o własne interesy, co nie może zasługiwać na ochronę prawną. Zdaniem Sądu drugiej instancji, nie zasługuje na aprobatę tłumaczenie, iż opóźnienie wynikało z trwającej epidemii koronawirusa, albowiem odwołująca w okresach zmniejszonej zachorowalności mogła odwołać się od spornej decyzji organu rentowego, tym bardziej, że wyjątkowo miała na to więcej czasu, niż miesiąc (ze względu na stan zagrożenia epidemicznego na obszarze RP, od dnia 14 marca 2020 r. - a decyzja została wysłana listem zwykłym w dniu 19 marca 2020 r. - do dnia 23 maja 2020 r. nastąpiło z mocy prawa zawieszenie biegu terminów procesowych i sądowych w postępowaniach sądowych i sądownoadministracyjnych, w związku z czym miesięczny termin na złożenie odwołania w terminie swój bieg rozpoczął od dnia 24 maja 2020 r.). Bez znaczenia pozostaje także chęć skorzystania przez M. F. z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, albowiem również i w przypadku zdecydowania się na skorzystanie z usług profesjonalisty, koniecznym jest dochowanie ustawowego terminu.

W skardze kasacyjnej z dnia 25 kwietnia 2022 r. pełnomocnik małoletnich odwołujących zaskarżył w całości postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 stycznia 2022 r., zarzucając

naruszeniu prawa procesowego, którego uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.

- art. 477⁹ § 3 k.p.c. polegającej na jego nieprawidłowym zastosowaniu i uznaniu za prawidłowe odrzucenia odwołania z powodu uchybienia terminowi do jego złożenia w sytuacji, gdy uchybienie nastąpiło bez winy małoletnich odwołujących oraz w nadzwyczajnych okolicznościach wywołanych pandemią koronawirusa;

- art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. polegającym na błędnej analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, całkowicie pomijającej, że uchybienie terminowi nastąpiło bez winy małoletnich odwołujących, którzy ze względu na swój wiek nie mieli możliwości działania w sprawie;

- art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nierozważenie wszystkich okoliczności mających znaczenie dla sprawy, w szczególności pominięcie wieku odwołujących się, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych polegający na bezzasadnym przyjęciu, że opóźnienie terminowi było nadmierne i zawinione przez odwołujące w sytuacji, gdy odwołujące jako osoby małoletnie nie miały wpływu na terminowe złożenie odwołania, a prawnicze wykształcenie ich przedstawicielki bez doświadczenia zawodowego samo w sobie nie może świadczyć o świadomości konsekwencji niezaskarżenia decyzji organu rentowego w terminie.

Pełnomocnik strony skarżącej podniósł także zarzuty naruszenia prawa materialnego tj. art. 5 k.c. poprzez uznanie za prawidłowe odrzucenia odwołania małoletnich uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym ojcu w sytuacji, gdy organ rentowy w sposób rażąco sprzeczny z prawem i stanowiący nadużycie prawa ustalił początkową datę świadczenia na rzecz małoletnich, a odwołujące zostały w tym zakresie wprowadzone w błąd.

Podnosząc powyższe zarzuty strona skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 stycznia 2022 r. i poprzedzającego go postanowienia Sądu Okręgowego w Łodzi VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 22 czerwca 2021 r. o odrzuceniu odwołania w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji w innym składzie,

ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zaskarżonym zakresie i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c. oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołujących kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pełnomocnik skarżącej wskazał, iż skarga jest oczywiście uzasadniona w zakresie, w jakim zarzuca Sądowi II instancji naruszenie art. 477⁹ § 3 k.p.c. poprzez uznanie za prawidłowe odrzucenia odwołania z powodu uchybienia terminowi do jego złożenia w sytuacji, gdy uchybienie nastąpiło bez winy małoletnich odwołujących oraz w nadzwyczajnych okolicznościach wywołanych pandemią koronawirusa. Oczywistym jest bowiem, że wynoszące 8 miesięcy uchybienie, które wystąpiło w pandemii koronawirusa i dotyczy osób małoletnich - nie może zostać uznane za nadmierne i zależne od odwołujących. Ponadto – jego zdaniem - w sprawie występują istotne zagadnienia prawne, a mianowicie:

- czy przy ocenie przyczyn i nadmierności uchybienia terminowi do złożenia odwołania od decyzji ZUS ma znaczenie, iż osobami uprawnionymi do złożenia odwołania są małoletni, zatem z racji swojego wieku nie mają możliwości samodzielnej reprezentacji swoich interesów?

- czy przy rozpoznaniu spóźnionego odwołania małoletnich uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym ojcu ma znaczenie fakt, że organ rentowy w sposób rażąco sprzeczny z prawem i stanowiący nadużycie prawa ustalił początkową datę świadczenia na rzecz małoletnich, a odwołujące zostały w tym zakresie wprowadzone w błąd, gdyż trwały w przekonaniu, iż renta została im przyznana od daty pierwotnego złożenia wniosku, tj. od daty śmierci ich ojca w wypadku przy pracy?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na przyjęcie do jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Zgodnie z

art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym bowiem razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a jego zadaniem nie jest przecież dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Warunkiem skuteczności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, dotychczas nierozstrzygniętego w orzecznictwie lub wymagającego pogłębionej wykładni przepisów prawa. Takim zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, lecz także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przedstawienie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez sformułowanie problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało, i powołanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wtedy Sąd Najwyższy ma podstawę

do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” i to „istotnym” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 września 2014 r., I CSK 729/13, z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14). Autor skargi kasacyjnej w niniejszej sprawie nie tylko nie sformułował zagadnienia odpowiadającego takim wymaganiom, a ponadto oczekiwana odpowiedź na postawione w skardze pytania wynika wprost z obowiązujących przepisów, w szczególności z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o przedstawicielstwie ustawowym rodziców, które przysługuje z mocy prawa (art. 98 § 1 k.r.o.), także w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.), z wyjątkiem spraw wymienionych w § 2 tego przepisu, do których nie należą spory z zakresu praw przysługujących reprezentowanemu dziecku z ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 66 k.p.c., osoba fizyczna niemająca zdolności procesowej, może podejmować czynności procesowe tylko przez przedstawiciela ustawowego, którym dla małoletniego dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską są jego rodzice (art. 98 § 1 i 3 k.r.o.), którzy mogą w imieniu dziecka składać odwołania od decyzji dotyczących spornych uprawnień lub wysokości świadczeń z ubezpieczeń społecznych, tj. podejmować w imieniu i na rzecz dziecka ważne czynności procesowe. Powyższe oznacza, że wszelkie czynności podejmowane przez M. F., działającą w imieniu małoletnich dzieci: Z. F. i P. F., w tym odwołanie składane w przedmiotowej sprawie, były ważne i wywołały skutki prawne (por. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 lutego 2019 r., III UK 148/18, Legalis nr 1872970). Osoba fizyczna niemająca zdolności procesowej nie może sama zaskarżyć decyzji organu rentowego (art. 66 k.p.c.). Przedstawiciel ustawowy działa w takiej sytuacji w postępowaniu cywilnym w interesie i na rzecz strony procesowej, a podejmowane przez niego czynności procesowe wywierają skutki prawne w stosunku do reprezentowanej przez niego strony.

W niniejszej sprawie nie mamy także do czynienia ze wskazywaną przez pełnomocnika strony skarżącej oczywistością skargi kasacyjnej. W motywach wniosku opartego na tej właśnie przesłance przedsądu powinien być zawarty wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie swych twierdzeń (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK

204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08, LEX nr 512050). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy przepisów prawa i doszukiwania się ich znaczenia (tak m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). W niniejszej sprawie strona skarżąca nie wykazała istnienia tej właśnie przesłanki przedsądu.

Nadto należy zwrócić uwagę, że pełnomocnik strony skarżącej uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał, że jest ona oczywiście uzasadniona i jednocześnie w sprawie występują istotne zagadnienia prawne. Taki sposób formułowania wniosku uznać należy za nieprawidłowy, a jego uzasadnienie przez stronę skarżącą w istocie świadczy o jego bezpodstawności. Nie można bowiem twierdzić, że skarga jest oczywiście uzasadniona - co oznacza oczywistą bezzasadność zaskarżonego orzeczenia, a więc niewymagającą jakichkolwiek dociekań lub analiz, a jednocześnie wskazywać na istnienie istotnego zagadnienia prawnego, tym samym wymagającego z natury rzeczy pogłębionych

rozważań, sprowadzających się do konieczności dokonania wykładni wskazanych przepisów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 lipca 2019 r., III CSK 148/19, LEX nr 2751796 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 577/17, LEX nr 2497710). Tego typu argumentacja, nawet w sytuacji podnoszenia jej w sposób „ewentualny”, podważa zasadność wniosku.

Zwrócić także trzeba uwagę, iż wskazywane w skardze kasacyjnej naruszenie przez Sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia, uregulowanych w art. 327¹ k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ k.p.c., jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być także zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest bowiem związany dokonanymi przez sądy *meriti* ustaleniami faktycznymi, stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Oznacza to niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku Sądu drugiej instancji, polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może być przedmiotem rozważań i ocen Sądu Najwyższego, skoro jego treść normatywna odnosi się bezpośrednio do dokonywania przez sąd oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 maja 2022 r., I CSK 855/22, Legalis nr 2709326). Podobnie zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zasadzie także nie może stanowić samodzielnego uzasadnienia podstawy kasacyjnej naruszenia prawa procesowego. Przepis ten zawiera bowiem ogólną dyrektywę kompetencyjną, wyrażającą istotę postępowania apelacyjnego i dlatego konieczne jest wytknięcie przy konstruowaniu tego zarzutu także innych przepisów normujących postępowanie rozpoznawcze, które sąd drugiej instancji naruszył. Tym innym przepisem nie może być jednak (ze względu na brzmienie art. 398³ § 3 k.p.c.) art. 233 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 października 2022 r., II PSKP 32/22, Legalis nr 2879386). Z kolei zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., jak to już wyżej zostało wskazane, może uzasadniać uwzględnienie skargi kasacyjnej jedynie wyjątkowo wtedy, gdy treść uzasadnienia

zaskarżonego orzeczenia nie pozwala na odczytanie ustaleń faktycznych i ocen prawnych, które legły u podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia, a w konsekwencji uniemożliwia dokonanie jego kontroli – z taką jednak sytuacją nie mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Pamiętać także należy, że zasadniczo w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma zastosowania reguła wynikająca z art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili jej zamknięcia, a w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy. Stąd też w sprawach ubezpieczeniowych tylko w wyjątkowych przypadkach możliwe jest zastosowanie art. 316 § 1 k.p.c. Wyjątek taki obwarowany jest jednak szeregiem zastrzeżeń, takich jak oczywistość prawa do świadczenia i pewność co do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy w razie ponownego zgłoszenia wniosku (por. wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lutego 2022 r., III USKP 112/21, Legalis nr 2701761).

Jeżeli natomiast chodzi o podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 5 k.c., to zgodnie z utrwalonym orzecznictwem stosowanie klauzul generalnych, a zwłaszcza art. 5 k.c., stanowi domenę sądów *meriti*. Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym ma ograniczone możliwości w tym zakresie, gdyż może zakwestionować stanowisko sądów *meriti* tylko wtedy, gdy jest ono rażąco błędne i krzywdzące. Poza tym przepis art. 5 k.c. dotyczy stosunków cywilnoprawnych, zaś stosunek ubezpieczenia społecznego nie ma takiego charakteru. (por. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 2966/22, Legalis nr 2739502, wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 19 maja 2022 r., III USKP 129/21, Legalis nr 2845046).

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[f.n]